

НАГЛАСИ КЪМ ПРИБЩАВАЩОТО ОБРАЗОВАНИЕ

Съдържание

Характеристики на изследването.....	2
Увод.....	3
I. Национално представително проучване.....	4
1. Удовлетвореност на родителите от началното и основно образование. Доверие в учителите	4
2. Очаквания към образованието.....	6
3. Комуникация между родителите и учителите. Доверие	9
4. Детето в училищната среда	14
5. Роля на родителите в процеса на обучение и възпитание	15
6. Нагласи към приобщаващото образование	17
7. Нагласи на родителите за приемане на деца със специални образователни потребности в масовите училища	23
8. Подкрепа на политики и мерки, които биха осигурили благоприятна среда за развитие на приобщаващото образование.....	27
9. Готовност за последващи стъпки, в случай на наличие на специални образователни потребности.....	28
10. Търсене на информация по въпросите на родителството	30
11. Интерес към теми и материали за образователна подкрепа.....	32
III. Изводи и препоръки.....	35

Характеристики на изследването

<i>Реализация на изследването</i>	<i>Глобал Метрикс ООД</i>
<i>Период на провеждане:</i>	<i>Май-Юни 2014 г.</i>
<i>Обем на извадката:</i>	<i>250 родители на деца в общообразователните училища</i>
<i>Модел на извадката</i>	<i>За националното представително проучване: Квотна извадка, формирана по признаците тип на населено място, възраст и пол на детето</i>
<i>Обхват на изследването</i>	<i>Родители на деца от първи до осми клас (между 7 и 14 години)</i>
<i>Метод на събиране на информацията:</i>	<i>Пряко стандартизирано интервю</i>
<i>Използвани методи на статистически анализ:</i>	<i>Едномерни и двумерни разпределения Изследване на зависимости и връзки между променливи Средни аритметични Мода Медиана Агрегиране на суми и екстраполация на съотношения между множества</i>
<i>Размер на максималната статистическа грешка</i>	<i>За националното представително проучване – +/-5.6%</i>

Увод

Настоящото проучване е реализирано по поръчка на Център за приобщаващо образование и обхваща родители на деца в „норма“ в общо-образователните училища в страната. Изследването се провежда в рамките на проект „Едно училище за всички“, който се осъществява с подкрепата на фондация „Америка за България“.

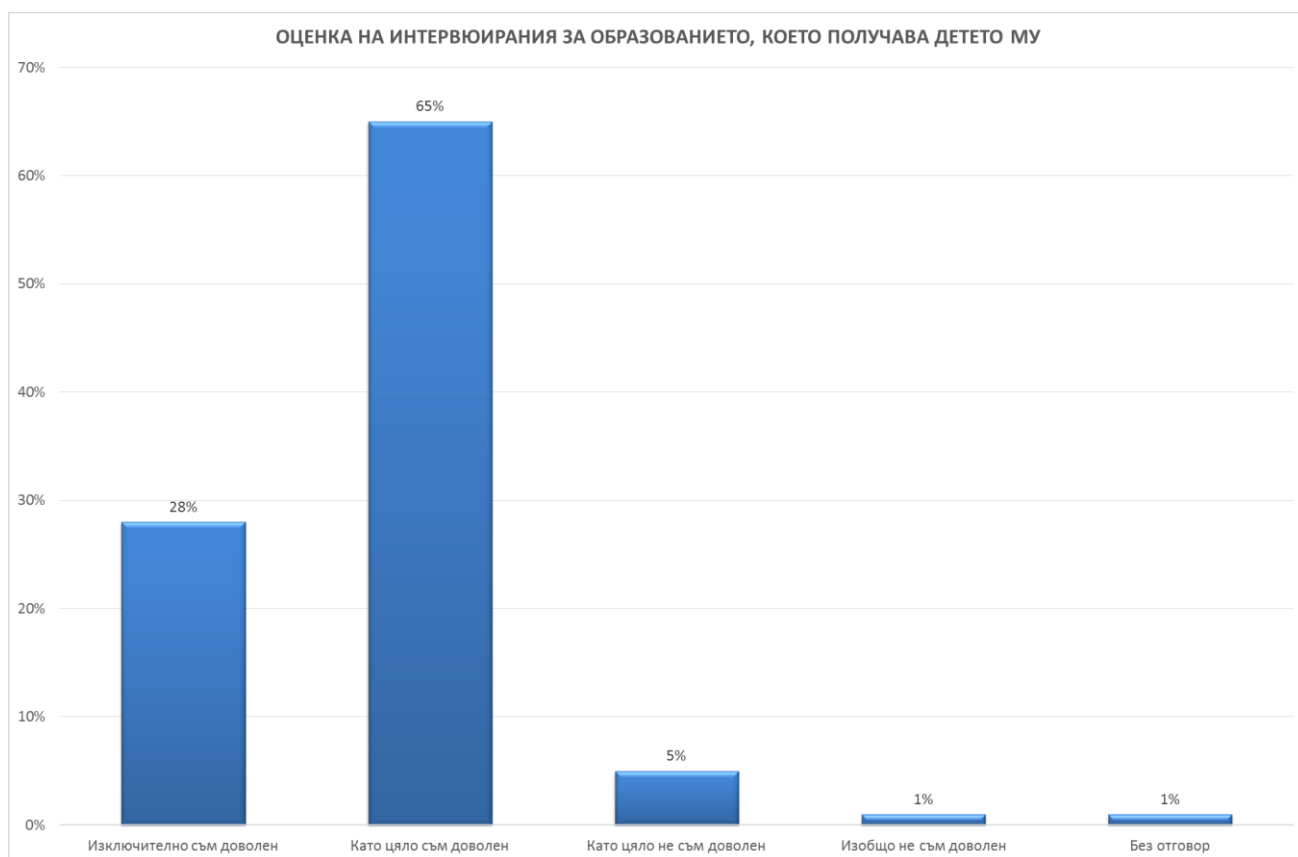
Основните цели на изследването бяха да проучи и анализира отношението към приобщаващото образование, факторите на подкрепа и съпротива, както и да оцени конкретните нужди от помощ и съдействие на учители и родители с оглед успешното реализиране на приобщаващото образование. Във връзка с очертаване на нагласите на родителите в пълнота, и цялостния контекст на отношението към приобщаващото образование, е разработен и блок въпроси, който изследва очакванията на родителите към образованието и удовлетвореността от учебния процес.

I. Национално представително проучване

1. Удовлетвореност на родителите от началното и основно образование. Доверие в учителите

Сред родителите на деца от 1 до 7 клас преобладават позитивните оценки за образователната система – 28% от родителите са изключително доволни, а други 65% изразяват по-умерена удовлетвореност от образованието, което получават децата им. Причините за доминиращите позитивни нагласи на родителите в този ранен етап на обучение се дължат на факта, че системата функционира сравнително гладко, а и все още образователните задачи и очакванията към училищното образование не са толкова високи. Така например с нарастване възрастта на детето, критичността на родителите също нараства. Доколкото има по-критични оценки, те са концентрирани в малки, но по-високо статусни групи родители, предимно в големите градове, сред хората с висше образование, които имат и по-високи очаквания към училищното образование. Именно в тези групи родителите в по-голяма степен биха искали освен базово образование и знания за света, училището да развива социални умения и умения за критично мислене, да развие творческия потенциал на децата и да ги възпитава в норми на поведение. Сред останалите социални групи очакванията към образователния процес са по-умерени и се свеждат основно до получаване на знания и подготовка на учениците за следващите етапи на образование.

Изследването ясно показва, че критичността е по-висока в големите градове и столицата, сред родителите с по-високо образование, заемащите ръководни позиции и особено чувствително по-висока е критичността с нарастване на възрастта на детето – родителите на деца в прогимназиален клас са по-критични от родителите на деца в началната степен на обучение.

В същото време, разглеждайки тези оценки, трябва да имаме предвид, че те са насочени към училището, а не към образователната система като цяло. (Въпросът, чиито отговори са интерпретирани, е **„Каква е вашата оценка за образованието, което детето ви получава в училище?“**). Обикновено, по-големите критики на родителите са насочени към учебното съдържание и учебните програми, а също така и към цялостната система и модели на обучение и преподаване, които зависят от органа на изпълнителна власт, който координира образователните политики, и в по-малка степен към организацията на учебния процес и работата в отделното училище, които зависят от конкретните учители и ръководството на училището. В този смисъл, съвсем естествено е родителите да са частично удовлетворени от образованието, което децата получават.

Важно е да отбележим, че изследването не се фокусира в детайли върху нагласите за промени и подкрепата за реформи, нито тества различни мерки и промени в образователната система. То има съвсем различни цели и не изследва в дълбочина какви реформи биха подкрепили родителите, а тества по-обща очаквания към образованието, които са разгледани по-долу в анализа.

Ако разгледаме резултатите от изследването в тяхната взаимосвързаност ще видим, че удовлетвореността само на пръв поглед изглежда висока. Очакванията към образованието показват нагласи за промяна. Но в същото време показват, че родителите не познават алтернативи и нямат яснота какви други образователни модели могат да бъдат приложени и кои са техните силни страни и очаквани ефекти.

А доколкото става въпрос за нагласи за промяна на образованието – със сигурност е необходимо да се катализира дебат по темата и да бъдат обсъдени различни мерки и политики за реформа сред широки групи от обществото. Подчертаваме още веднъж обаче, че настоящото изследване обхваща само началното и основно образование, а не средното, където очакванията, респективно проблемите и критичността, са по-големи и винаги предизвикват по-бурни дискусии.

2. Очаквания към образованието

Един от големите задочни спорове в българското общество през последните две десетилетия е свързан с разпределянето на отговорността между родители и учители относно възпитанието на децата и изграждането им като личности. Преобладаващата

част от родителите (78%) смятат, че училището трябва **не само** да дава знания, но да възпитава и изгражда личността на детето, срещу 20%, които са на обратното мнение. Участието на училището във възпитанието на децата обаче се мисли предимно като възпитаване в норми на поведение, формиране на социални умения и умения за критично и аналитично мислене, но в много по-малка степен като формиране на ценности, интериоризиране на морални и етични категории като това какво е добро и лошо. По този въпрос мненията на родителите на деца в пилотните училища и мненията на родителите на децата от националното представително проучване не се различават съществено.

И сред двете групи родители доминират мненията, че образованието трябва да дава знания (75%) за света и да подготвя децата за следващите етапи на образованието (70%). Малко по-назад остават, но все още получават висока подкрепа (в рамките на малко под половината от родителите) възпитаването в норми на поведение (47%), развиване на социални умения (44%) и развиването на критично и аналитично мислене (42%). Само 37% обаче очакват училището да изгражда представи у децата за добро и лошо. По-специфични умения като творческите срещат подкрепата на около една трета от родителите.

**Разликата до сто процента е за сметка на неотговорилите.*

Изследването ясно показва, че родителите в столицата и големите градове имат по-високи очаквания към училището. Така например родителите в столицата два пъти по-активно от родителите в селата посочват, че ролята на училището е да развива социални умения у децата и умения за критично и аналитично мислене. Сходна е тенденцията и в областните градове, макар и разликите да са по-малки.

В същото време, родителите, чиито деца са в селата доста по-отчетливо очакват училището да дава **само** знания по отделните предмети (38% при средно за цялата съвкупност 20%), но все пак, макар и по-слабо от средното, и при тях доминира очакването „училището да възпитава и изгражда личности“ (59% при средно за изследваната съвкупност 78%).

Каква е ролята на училището за децата, според Вас?

Тип населено място	Да образова и даде на децата знания за света	Да подготви децата за следващите етапи в образованието им	Да развие социални умения у децата	Да възпитава в норми на поведение	Да развие у децата умения за критично и аналитично мислене	Да развие творческите умения на децата	Да им изгражда представа какво е добро и лошо
Столица	82,0	73,3	63,2	54,2	55,9	48,2	34,7
Областен град	74,2	73,2	49,5	50,5	41,2	41,2	35,1
Малък град	75,5	68,3	38,9	44,3	34,3	39,5	34,7
Село	64,4	47,7	24,2	36,2	25,5	23,5	31,5

Няма съществени разлики в нагласите на родителите на деца в начален курс на обучение и на тези в основен. Съвсем лек нюанс на различие се забелязва по отношение на това, че родителите на деца в основен курс на обучение очакват в по-голяма степен да се развива аналитично и критично мислене, а очакванията за развиване на творчески умения леко отслабват.

3. Комуникация между родителите и учителите. Доверие

Изследването показва, че като цяло интензивността на комуникация между родителите и учителите е добра. Над половината от родителите общуват с учителите поне няколко пъти в месеца или дори по-често, а под една трета от родителите имат контакт с преподавателите **само** на родителски срещи. Трябва да отбележим, че комуникацията с учителите е по-интензивна в началните етапи на образованието и с времето отслабва (80% от родителите на деца между 1 и 4 клас общуват поне няколко пъти в месеца с учителя, докато при родителите с деца между 5 и 7 клас този дял е 50%).

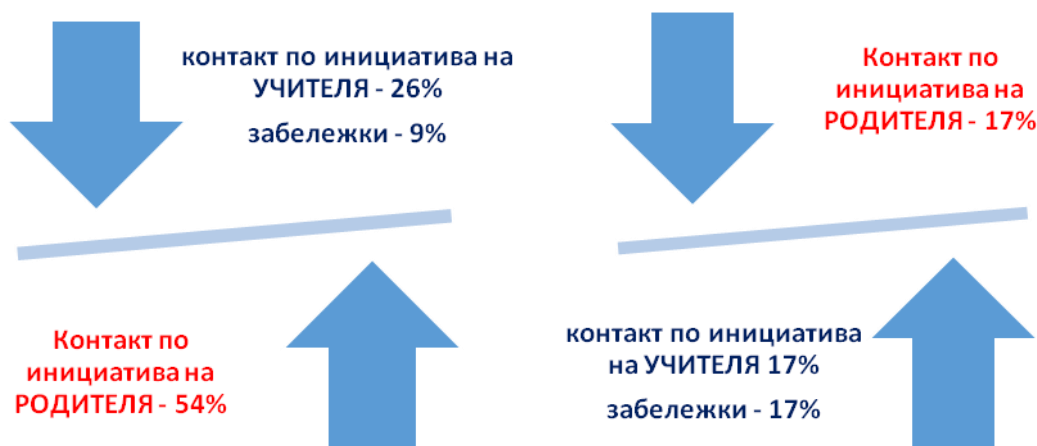
Възрастова група на детето					
Възрастова група на детето	Всяка седмица или по-често	Няколко пъти в месеца	По-рядко от няколко пъти в месеца	Само на родителски срещи	Не общувам
между 7 и 10 години	26,43	34,21	19,82	18,36	1,03
между 11 и 14 години	6,00	17,45	27,39	46,34	2,25

Интересно е наблюдението, че родителите на деца с успех от обучението над 5.00 по-често търсят и комуникират с учителите, докато обратно, родителите на деца с нисък успех, (под 3.99) общуват само на родителски срещи (42%) или изобщо не общуват с

учителите (20%). Подобна е и тенденцията при родителите с основно образование, които рядко търсят обратна връзка от учителите.

Изследването много отчетливо показва, че родителите на деца с по-нисък успех комуникират с учителите основно, когато педагозите ги потърсят, за да обсъдят с тях конкретна информация за детето, докато родителите на деца с по-висок успех по-често сами инициират контакт с учителя, за да обсъдят с него напредъка и обучението на детето.

Родители на деца със среден успех над 5.00 Родители на деца със среден успех под 3.99

С преминаване на децата в по-горен клас (предимно при прогимназиалния курс) инициативността на родителите за комуникация с учителите отслабва, но активността на учителите за комуникация с родителите при наличие на конкретен повод или проблем и интензивността на писмените забележки остават на същите нива, както при началния курс.

Основните поводи за комуникация с учителите са свързани с проблеми в обучението или поведението на ученика. Нещо повече, контактите на учителите с родителите при проблеми са два пъти по-чести, отколкото при положително развитие в ученето. По отношение на поведението съотношението е 3 към 1 – 44% от родителите посочват, че учителите ги търсят при проблеми в поведението, а едва 15% посочват, че повод за контакт е била положителна проява в поведението на детето.

Трябва да отбележим, че с нарастване на възрастта на учениците учителите ограничават комуникацията с родителите основно до проблеми в поведението и ученето, а комуникацията по положителни поводи и комуникацията във връзка с координацията на ученето на детето чувствително намаляват.

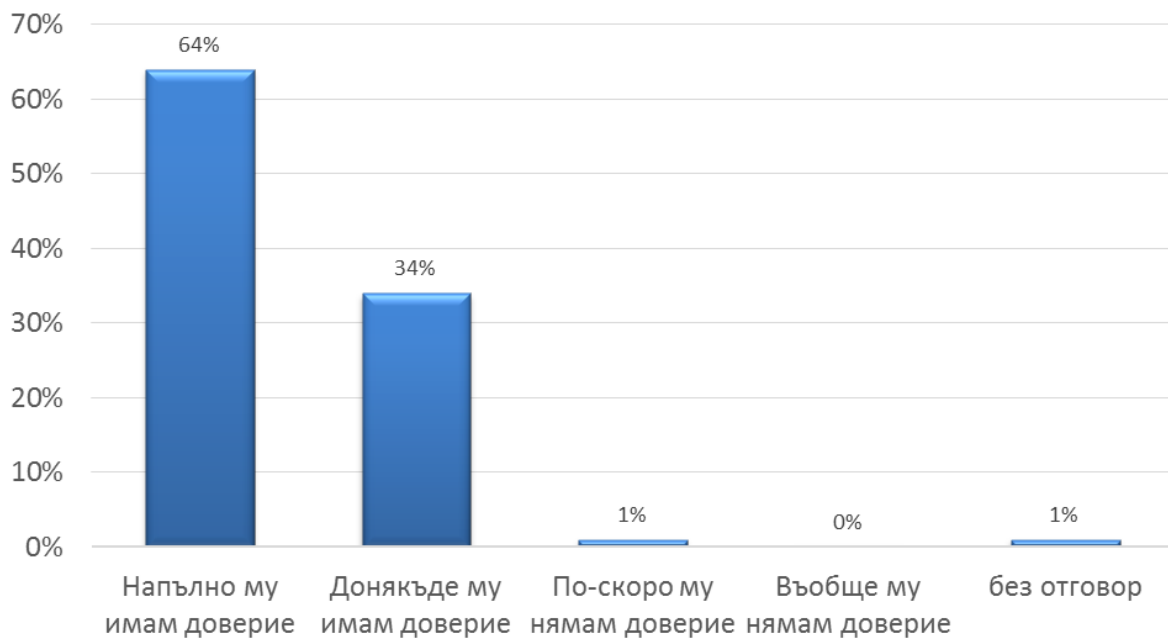

Добрата комуникация и изграденото доверие са много важна основа за гладкото и успешно протичане на образователния процес. Изследването показва, че в българското общество отношенията между учители и родители са съпроводени с голяма степен на доверие и подкрепа. Между 40 и 60% от родителите изразяват доверие в учителя относно преценката му за отделното дете: най-високо е доверието в преценката на учителите относно образованието на децата (64% напълно му имат доверие, 34% - донякъде), на следващо място е преценката за поведението на детето (55% от родителите имат пълно доверие, 40% - частично). Малко по-резервирани са родителите, когато става въпрос за специфичните нужди и индивидуалното развитие на детето (съответно пълно доверие 42%, а донякъде – 49%).

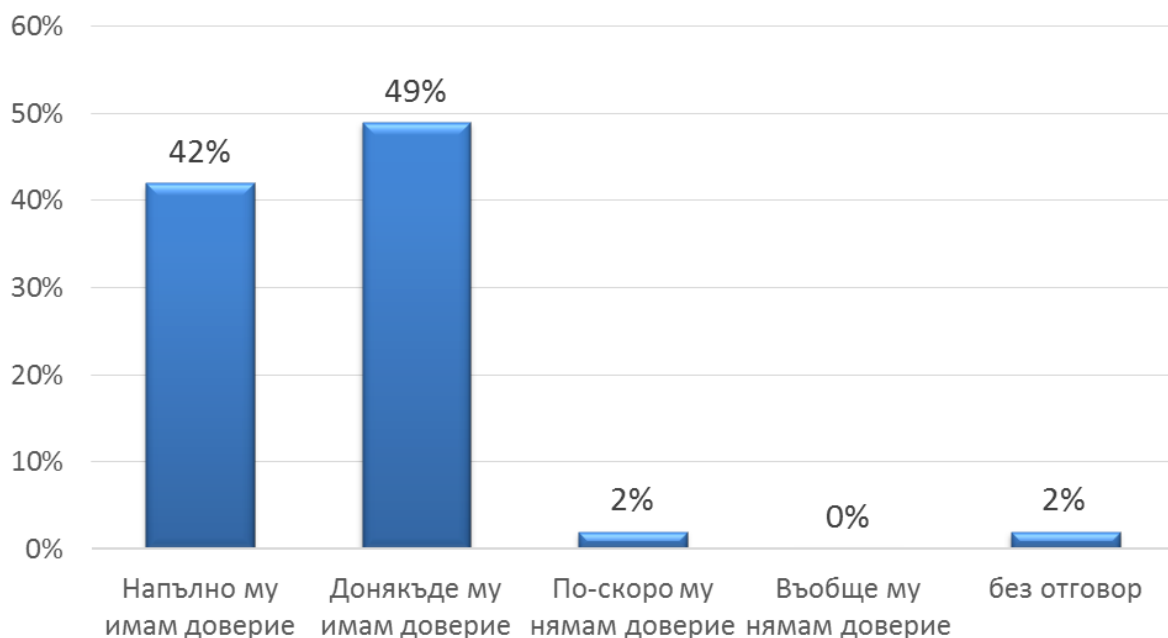

Степента на доверие не се влияе от социално-демографския статус на родителите, нито от успеха на детето, но е много по-висока при родителите на деца в начален курс, отколкото в прогимназиален – напълно имам доверие – 71%, докато при родителите на деца в прогимназиален курс този дял е съответно 54%. Тази разлика в оценките на родителите от начален и прогимназиален курс е налице при всички индикатори за доверие в преподавателите – по отношение на поведението, по отношение на обучението, по отношение на преценката за развитието или за специфичните нужди.

ДОВЕРИЕ В УЧИТЕЛЯ ПО ОТНОШЕНИЕ НА ПРЕЦЕНКАТА МУ ЗА ОБУЧЕНИЕТО НА ДЕТЕТО

ДОВЕРИЕ В УЧИТЕЛЯ ПО ОТНОШЕНИЕ НА ПРЕЦЕНКАТА МУ ЗА РАЗВИТИЕТО НА ДЕТЕТО

4. Детето в училищната среда

Българската образователна система е силно централизирана и налагаща еднопосочно отделни решения и модели на обучение на децата. Участието на децата в училищния живот и в процеса на взимане на решения все още е твърде слабо. Много рядко децата сами избират тема или област на подготовка на самостоятелен проект (30%), рядко обсъждат проблеми и въпроси, свързани с училището (23%), рядко дават идеи за извънкласни форми и събития от училищния живот (23%), рядко избират сами къде да седят в клас (20%), почти не участват в решенията за това да носят или не униформа (8%). Учениците с по-нисък успех са чувствително по-пасивни от своите съученици. Те проявяват по-голяма активност единствено, когато избират къде да седнат в класната стая.

В същото време, трябва да отбележим, че с нарастване на възрастта на децата, макар и с малко, се увеличава активността им в училище при участие във взимането на решения (по отделните тествани форми активността при учениците в прогимназия се движи между една трета и една пета от учениците).

Тези резултати освен на структурни модели на управление и взимане на решение в училищното пространство, вероятно се дължат и на пасивност от страна на учениците, но тази пасивност е разбираема, предвид факта, че образователната система и училищния живот не насърчават децата да бъдат активни и да участват в процеса на взимане на решения, а напротив. Тяхното „овластяване“ по линия на участието им в родителско-учителските съвети или чрез други форми на самоорганизация трябва да бъде насърчавано.

Към момента децата участват по-активно при взимането на решения единствено по въпроси, които касаят посещението на извънучилищни форми (67%) и извънкласни занимания (69%).

5. Роля на родителите в процеса на обучение и възпитание

Изследването показва, че родителите се стараят да прекарват голяма част от свободното си време с децата си, като на преден план са заниманията, свързани с учебния процес - съвместно учене и упражнения (67%) и проверка на домашните (65%) следвани от разходки и игри (57%), различни забавления и телевизия (47%) и посещения на културни събития (36%).

Трябва да отбележим, че с нарастване на възрастта на децата, времето прекарано в съвместни занимания с родителите намалява, особено по отношение на свързани с ученето занимания – от 77% на 63% спада делът на родителите, които карат децата си да се упражняват, от 76% на 56% спада делът на родителите, които посочват, че проверяват домашните на своето дете. Приблизително на същите нива се запазва делът на родителите, които посочват, че обясняват на своите деца учебния материал (52% при родителите на деца от първи до четвърти клас и 49% при децата от пети до седми клас). На същите нива се запазва и делът на родителите, които насочват своите деца към определени книги и четива (51% при родителите на деца от първи до четвърти клас и 50% при децата от пети до седми клас). Без промяна във времето остават и съвместните посещения на културни събития и гледането заедно на телевизия. Спад се забелязва и при останалите занимания на свободното време, тъй като отпада необходимостта от по-активно участие на родителя – водене на извънкласни форми, занимания с творчество, спортуване, компютърни игри.

Много отчетлива е тенденцията родителите с по-високо образование, в семействата в областните градове и столицата съвместните занимания с децата да са по-чести и повече на брой. В малките градове тази активност спада по отношение на

развлеченията и свободното време, но се запазва или намалява съвсем леко по отношение на ученето, проверката на домашните и упражненията. При родителите в селата, вероятно предвид по различната структура на всекидневие и живот, активността спада не само по отношение на развлеченията, но и по отношение на ученето, проверката на домашните и контрола при самостоятелната работа и самостоятелните упражнения.

6. Нагласи към приобщаващото образование

През последните години държавните институции с помощта на редица неправителствени организации поставиха началото и създадоха благоприятна среда за обучение на деца със специални образователни потребности в общообразователното училище. Независимо от институционалните усилия в тази насока, към момента само 40% от родителите знаят какво е приобщаващо образование. По-информирани са родителите с висше и по-високо образование, заемащите различни експертни или управленски позиции, учащите. Родителите, които се самоопределят като познаващи принципите на приобщаващото образование на практика коректно дават определение

за това що е приобщаващо образование. Най-честите асоциации са свързани с „интегриране на децата“, „удовлетворяване на специалните потребности на деца с проблеми и деца с увреждания“, „подкрепа“, „съобразяване с потребностите“, „равнопоставеност“ и „липса на дискриминация“. Разпознаваемостта е по-висока сред родителите с по-висока степен на завършено образование.

Въпреки все още ниските нива на информираност, след разясняване на идеята и целите на приобщаващото образование, над три четвърти изразяват подкрепа (36% категорично подкрепят, при 38 – „по-скоро подкрепям“). Макар и с малко, по-резервирани са родителите на деца с по-висок успех, респективно родителите с по-високо образование. Както ще видим след малко, тази резервираност се дължи на опасението, че наличието на дете със специална потребност би довело до забавяне на темпото и успеваемостта на класа. В същото време, родителите с основно и по-ниско образование се затрудняват да дадат оценка – сред тях делът на отговорилите „трудно ми е да преценя“ достига 39% при среден дял неотговорили за цялата съвкупност 16%. Много важно наблюдение на изследването е разликата в мненията между пилотните училища на проекта и националното представително изследване.

** След въвеждане на определението, че приобщаващото образование означава, че специфичните нужди на всяко дете са взети предвид в класната стая.*

Въпреки, че родителите имат страхове относно ефектите на приобщаващото образование, те не са толкова силни, че да се отразят на общата подкрепа и приемане на интеграцията на деца с различни специални образователни потребности в масовите училища. Към момента страховете по-скоро пораждаат колебания, а не отхвърляне на принципите и идеите на приобщаващото образование. Именно тук трябва да бъдат насочени и усилията на една бъдеща кампания, която да даде много повече яснота за начина, по който протича процеса на приобщаване, неговият смисъл и ефекти за всички деца в класната стая. Още повече, очакванията за позитивни ефекти от приобщаващото образование споделят 88% от родителите, докато страховете – 61%¹.

Освен обща подкрепа за приобщаващото образование, изследването показва, че мнозинството от родителите (55%) приемат училището на техните деца да бъде приобщаващо. Трябва да имаме предвид две неща – общата подкрепа е по-висока, но когато говорим за училището или за класа на детето, родителите изразяват по-голяма резервираност. Също така, трябва да имаме предвид, че по този въпрос около една трета от родителите се колебаят и не могат да дадат отговор. Т.е. имаме колебание, а не силна резервираност или негативни нагласи. Това е добра основа за изграждане на политиките на приобщаващо образование, популяризиране на неговите принципи и промяна на нагласите на родителите.

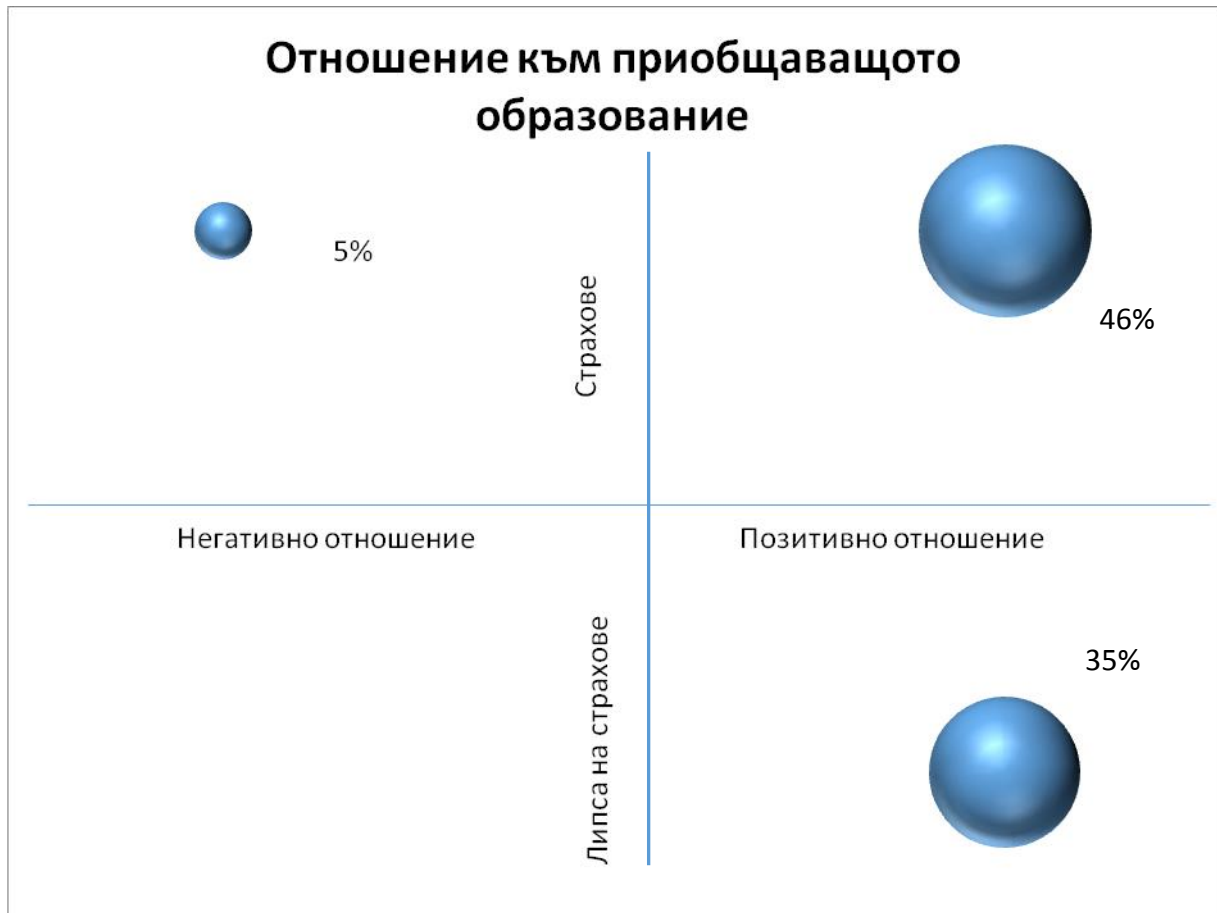
¹ Съвсем естествено част от родителите споделят едновременно както очаквания за положителните ефекти от приобщаващото образование, така и някои от страховете.

ПОДКРЕПЯТЕ ЛИ ИДЕЯТА УЧИЛИЩЕТО ДА БЪДЕ ПРИОБЩАВАЩО

Очакваните позитивни ефекти за децата са свързани с развиване на умение за общуване с „различни“ хора (56%), умения за разбиране и приемане на различието (52%), полза за всички деца в класната стая от въвеждането на разнообразни методи и подходи на обучение (31%). Тези позитивни очаквания се споделят в много голяма степен от всички социални групи, но малко по-силно от родителите с висше образование. Основните страхове, са свързани с гарантиране на реда и безпроблемното осъществяване на учебния процес (опасения от взаимни наранявания, поява на криза в присъствието на другите деца, умение на учителя да осигурява еднакво внимание на всички деца или умения на останалите деца да общуват с детето със специални образователни потребности). Сред изразените опасения е и потенциалният риск наличието на дете със специално образователна потребност да забави темпото и да свали нивото на класа. Всеки един от тези страхове се активизира в различна степен при отделните групи родители. При родителите с висше и по-високо образование по-отчетливо се споделя страха, че нивото на класа може да падне или че учителят ще обърща повече внимание на детето със специални образователни потребности. Сред родителите с по-ниско образование доста по-отчетливо доминира страха детето с увреждания да не нарани другите деца или другите деца да не придобият същите затруднения. Тези резултати ясно показват, че е необходима

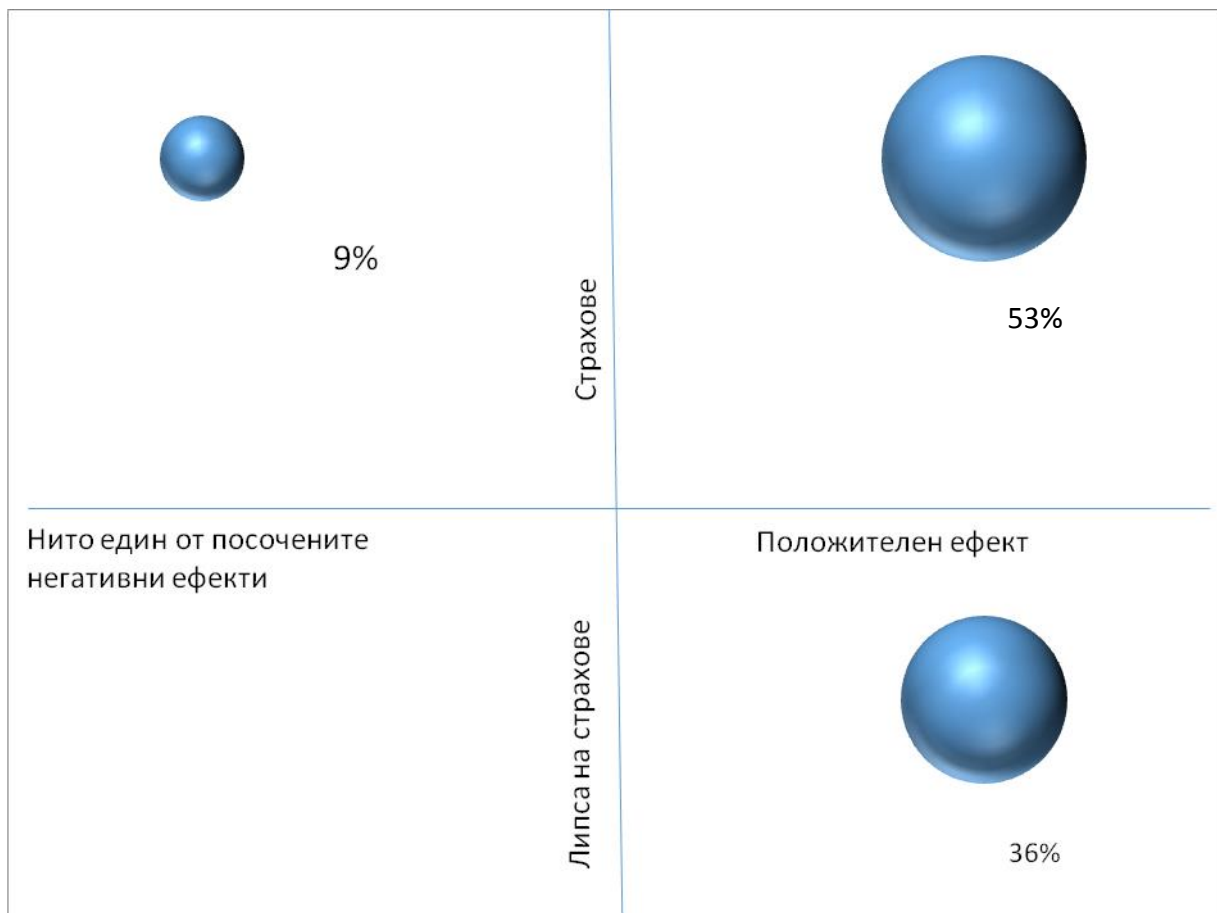
целенасочена работа и разясняване на родителите в класа на всеки отделен случай и особеностите и конкретните нужди на всяко дете със специални образователни потребности.

Обобщено представено, всеки един от тези страхове се споделя от между една четвърт и една трета от интервюираните родители. Но както казахме, тези страхове не доминират и не се отразяват съществено на цялостното благоприятно отношение към приобщаващото образование. Те обаче могат да се активизират и да се усилят, ако процесът на приобщаващо образование не бъде достатъчно обезпечен и не протича гладко. Ето защо, трябва много внимателно да бъдат взети предвид нуждите на учителите от допълнително ресурсно подпомагане и цялостна подкрепа и обезпечаване на процеса на приобщаващо образование. Към момента родителите на децата доста категорично заявяват, че за да бъде осъществявано приобщаващото образование учителите трябва да бъдат добре подготвени, да получават подкрепа от

специалисти и да имат подходяща за целта материална база, включително помощни материали и средства и наличие на ресурсен учител. Не без значение са и усилията за насърчаване на подкрепяща и приятелска среда между всички деца в класа, промяна на нагласите на родителите и учителите към различието, наличие на информация и прозрачност за това как ще протича процеса на приобщаване и обучение на деца със специални образователни потребности и самата подготовка на тези деца за преминаване към масовото училище.

Баланс между страхове и ползи от приобщаващото образование

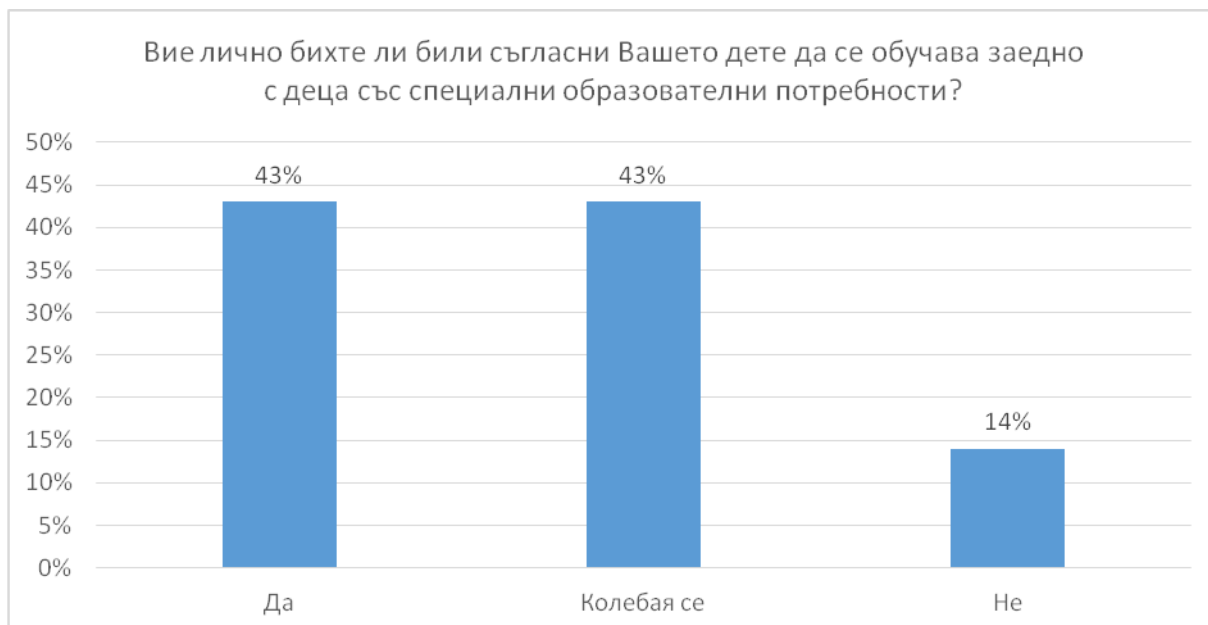
ОЧАКВАНИ ЕФЕКТИ ЗА ДЕЦАТА В УЧИЛИЩЕ ОТ ПРИОБЩАВАЩОТО ОБРАЗОВАНИЕ

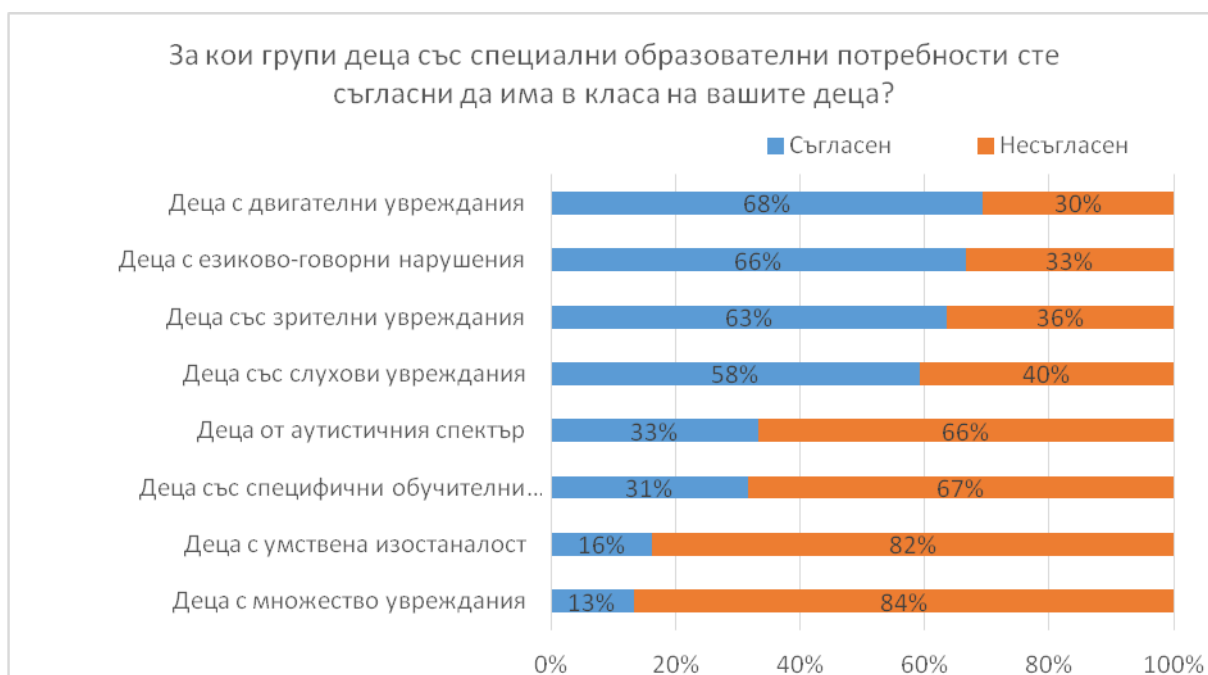
Очакваните позитивни ефекти за децата са свързани с развиване на умение за общуване с „различни“ хора (56%), умения за разбиране и приемане на различието (52%), полза за всички деца в класната стая от въвеждането на разнообразни методи и подходи на обучение (31%). Тези позитивни очаквания се споделят в по-голяма степен от родителите с по-високо образование.

7. Нагласи на родителите за приемане на деца със специални образователни потребности в масовите училища

Въпреки преобладаващо високата подкрепа към приобщаващото образование (36% категорично подкрепят, а 38% по-скоро подкрепят), готовността за приемане на деца със специални образователни потребности в класа на детето им леко спада – 43% са съгласни в класа на детето им да има дете със специални образователни потребности, а други 43% се колебаят. Тези нагласи не се различават съществено в отделните социални и образователни групи.

Интересен е фактът, че подкрепата за различните групи деца със специални образователни потребности варира. С най-висока подкрепа са децата с двигателни увреждания (68%) и езиково-говорни нарушения (66%). Малко след тях по степен на подкрепа се нареждат децата със зрителни увреждания (63%) и децата със слухови увреждания (58%). По-назад остават деца от аутистичния спектър (33%) и деца със специфични обучителни трудности (31%). Доста по-резервирани са родителите, когато става въпрос за обучение на деца с умствена изостаналост и деца с множество увреждания (подкрепата е в рамките на 13-16%). По-ниската подкрепа за деца със специфични обучителни трудности се дължи както на непознаване на спецификите на тези деца, така и на притеснението, че щом става въпрос за обучителни трудности, тези деца ще отнемат от времето и вниманието на учителя и ще доведат до изоставане в темпото и напредъка на останалите ученици. Ето защо по-детайлно разясняване на спецификите на специалните образователни потребности и специфичните обучителни трудности е необходимо, при това както за родители, така и за учители. Важно е да отбележим, че с нарастване на образованието на родителите, подкрепата за приобщаване на различните групи деца със специални образователни потребности нараства. Изключение от тази тенденция е налице при децата с умствена изостаналост, където подкрепата, респективно резервите са еднакви във всички образователни групи родители.

Както подчертахме страховете варират в рамките на около една пета до една трета от родителите. Като цяло те не се влияят толкова силно от социалния и образователен статус на родителите. Изключение от тази тенденция правят малко по-високите страхове на родителите с основно образование от физическа агресия и нараняване на децата от детето със специални образователни потребности, което се дължи по-скоро на неинформираност и непознаване на темата и проблема в тези групи.

Какъв би бил според Вас ефектът за децата в училище от приобщаващото образование?

Съпоставка на оценките на родителите на деца със СОП и на родителите общообразователните училища показва, че родителите на деца със СОП в по-голяма степен очакван приобщаващото образование да съдейства за развиване на умение у децата за разбиране и приемане на различието. Съвсем естествено родителите на деца със СОП са убедени в много по-голяма степен от останалите родители в позитивните ефекти и значението на приобщаващото образование за всички деца.

Когато говорим за информираност и нагласи на широката общественост трябва да знаем, че широката общественост не прави разлика между деца със специални образователни потребности и специфични обучителни трудности. В тази връзка и информираността за т.нар. невидими увреждания е два пъти по-ниска (20%) от общата запознатост с приобщаващото образование (40%). И тук по-запознати са по-високо образованите групи, при които информираността е почти два пъти по-висока (30%) отколкото при родителите с основно и по-ниско образование (16%).

ЗАПОЗНАТОСТ НА ИНТЕРВЮИРАНИЯТ С Т.НАР. НЕВИДИМИ УВРЕЖДЕНИЯ

8. Подкрепа на политики и мерки, които биха осигурили благоприятна среда за развитие на приобщаващото образование

Средни оценки по скала от 1 до 5, където 1 е маловажно, а 5 – много важно.

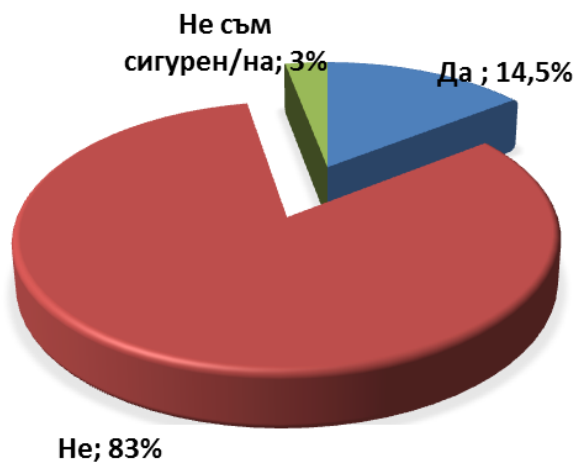
Родителите на деца в норма категорично подкрепят като много важни предварителните условия, които биха гарантирали успешна реализация на принципите на приобщаващото образование в училищна среда. Изследването показва, че **първо**, всички тествани мерки получават висока подкрепа (средни оценки 4 и над 4 по петстепенна скала) и **второ**, подкрепата за всички инициативи, които са свързани с подготовка и обучение на учителите е много висока: осигуряване на помощни средства и материали, подкрепа от специалисти и осигуряване на ресурсни учители, създаване на приятелска среда в класа.

Това показва голяма доза яснота за факторите, които влияят на процеса и които е необходимо да бъдат изпълнени, за да протича гладко процеса на приобщаване. Подкрепата за всяка от тези мерки се увеличава с увеличаване на образованието на родителите.

9. Готовност за последващи стъпки, в случай на наличие на специални образователни потребности

Интересен акцент в проучването е и въпросът с разпознаване и определяне на децата със специални образователни потребности. Около 15% от родителите споделят, че са получавали обратна връзка от учителите, че детето им среща систематични затруднения с ученето и изостава с учебния материал. Това мнение се споделя доста по-отчетливо от родители с по-ниско образование и статус, живеещи в по-малките населени места. В такива ситуации, родителите очакват съдействие и съвет на първо място от учителите в училище (77%) и в по-малка степен от специалист (51%). По мнение на самите учители обаче, подготовката им за работа с деца със специални образователни потребности и комуникация и разясняване на спецификите на обучителните трудности се оказва не достатъчна. Изследването сред учители регистрира, че липсата на познания по тази специфична тема се отразява и на увереността и готовността на учителите да насочат родителите на деца със специални потребности към подходящ за целта специалист.

ПОЛУЧАВАЛИ ЛИ СТЕ ОБРАТНА ВРЪЗКА ОТ УЧИТЕЛ, ЧЕ СПОРЕД НЕГО ДЕТЕТО СРЕЩА ЗАТРУДНЕНИЯ С УЧЕНОТО И ЗАТОВА Е ДОБРЕ ДА СЕ ПОТЪРСИ ЕКСПЕРТНА ПОДКРЕПА

Изследването много ясно показва, че очакванията към учителите са много високи и при наличие на затруднение с ученето родителите биха искали да получат от тях много ясно обяснение на ситуацията и препоръки какви стъпки да предприемат. Ето защо подготовката на учителите за разпознаване на отделните случаи, запознатостта им с процедурите на подпомагане и насочване към специалист, както и подготовката им за работа с тези деца, са изключително важни.

Освен разговор с учителя, родителите биха използвали и други стратегии за справяне със ситуацията – посещение при специалист (51%), допълнителни уроци (36%), индивидуална работа с детето (31%), търсене на информация в интернет (21%), разговори с други родители (14%). Наличието на допълнителни стратегии показва, че родителите са доста активни, когато става въпрос за децата им. Активността е значително по-висока при родителите с висше образование и спада с намаляване на образованието на родителите. Ето защо е важно информация за различните обучителни трудности и моделите за работа с децата при всеки един от тях да бъдат популяризираны по подходящ начин и да достигат до максимално голям кръг от родители и нуждаещи се семейства.

Ако според Вас детето има затруднение с ученето, какво бихте направили/какво правите

В едва 1 от 15 случая родителите не предприемат стъпки в случай, че учителят им обърне внимание, че детето има систематични затруднения с учебния материал. Това показва, че като цяло родителите са активни и в повечето случаи взимат мерки за да подкрепят развитието на своите деца.

Изследването показва, че основната причина за това родителите да се въздържат от последващи стъпки и да не предприемат действия за проверка на състоянието е факта, че родителите не искат да приемат мнението на учителя и/или смятат, че техните наблюдения са различни и че детето се справя добре.

10. Търсене на информация по въпросите на родителството

Активността при търсене на информация по въпросите на родителството е сравнително висока. Това е разбираемо, предвид факта, че много често родителите имат нужда от съвети как да постъпят и по какъв начин да се отнасят към в своите деца в различни ситуации. Както и по предходните теми, така и тук, по-активни са родителите с по-високо образование.

Наличието на интерес показва ангажираност, но и нужда от платформа и пространство за обмен на мнения между самите родители или за публикуване на мнения и литература на специалисти.

Все още основният източник на информация по темите на отглеждането, възпитанието и образованието на деца остават приятелите и колегите. Малко по-назад остават интернет сайтове, разговорите със специалисти и книгите. Като изключим приятелите и колегите, сред останалите източници на информация много силно доминира интернет – като лесен, бърз и удобен начин за получаване на информация. Това е много добра предпоставка за налагане на специализиран сайт за образователна подкрепа на родителите.

Информация по теми, свързани с образователната подкрепа за деца със СОП са търсили около 11% от родителите. Както споменахме, делът на родителите, които посочват, че са получавали информация от учителя на своето дете, че детето има систематични затруднения с ученето е около 15%. Факта, че 11% от родителите са търсили информация за образователна подкрепа за деца със СОП показва, че тези родители също са активни в търсенето на специализирана информация и предоставянето на такава информация би задоволило техните нужди.

Сред тази група основният източник на информация отново са приятели и колеги, но веднага след тях се нареждат специалистите, следвани много близко от интернет сайтовете.

11. Интерес към теми и материали за образователна подкрепа

Интересът към сайт за образователна подкрепа на родителите е сравнително висок – около 48% от родителите заявяват интерес към специализиран сайт с теми и материали за образователна подкрепа. Интересът е доста по-висок сред родителите с по-високо образование – 51% сред родителите със средно образование и 59% сред родителите с висше образование. Важно е да се отбележи, че интересът към този сайт е както сред

родители, които са активни и до момента вече са търсили информация за родителството (63% проявяват интерес към специализиран сайт за образователна подкрепа), така и сред родители, които не са търсили до момента такава информация (41%). Т.е. сайтът привлича интереса и на двете групи родители, макар и в различна степен. Много важно е той да бъде популяризиран чрез подходящите канали, за да се превърне в един от ключовите източници на информация по въпросите на родителството и образователната подкрепа.

Десперсията на родителския интерес към теми и области, в които сайтът да предоставя информация е голяма и включва както информация по въпросите на деца със специални образователни потребности, така и обща информация и съвети за справяне с трудности при възпитанието и комуникацията с деца. За всяка една от посочените типове информация интерес заявяват между 20 и 40 % от интервюираните. Предвид по-малкия дял на родителите на деца със СОП, интересът към информация и съвети за деца със СОП изразяват между 12 и 16% от родителите.

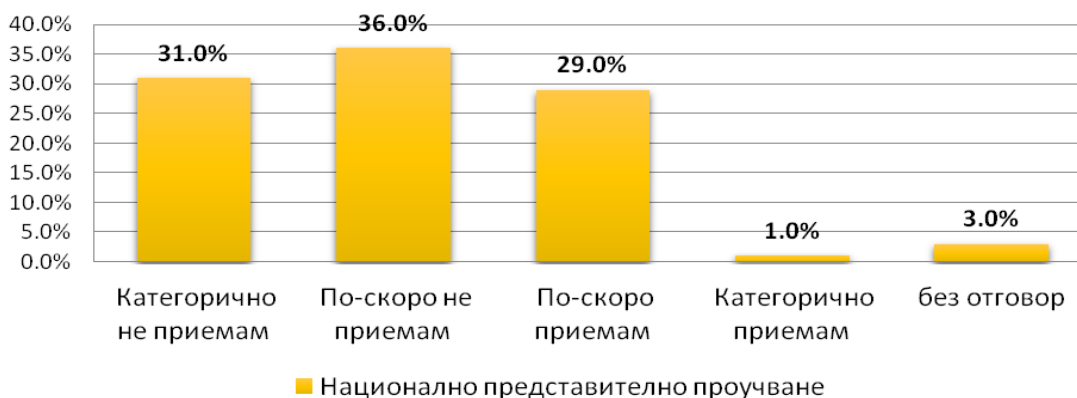
Родителите са резервирани относно публикуването на реклами на сайта. Съотношението на приемащите към неприемащите реклами е 1 към 2. Няма съществена разлика в социално-демографския профил на приемащите и неприемащите реклама в сайта.

Очаквания към сайта

Отношение към публикуването на реклами на сайта

III. Изводи и препоръки

На база на проведеното проучване могат да бъдат изведени следните основни изводи:

1. През последните години държавните институции с помощта на редица неправителствени организации поставиха началото и създадоха благоприятна среда за обучение на деца със специални образователни потребности в общообразователното училище. Независимо от институционалните усилия в тази насока, към момента само 40% от родителите знаят какво е приобщаващо образование. Въпреки ниските нива на информираност, след разясняване на идеята и целите на приобщаващото образование, над три четвърти изразяват подкрепа (36% категорично подкрепят, при 38 – „по-скоро подкрепям“).
2. Въпреки, че има страхове относно ефектите на приобщаващото образование, те не са толкова силни, че да се отразят на общата подкрепа и приемане на интеграцията на деца със специални образователни потребности. Към момента страховете по-скоро пораждаат колебания, а не отхвърляне на принципите и идеите на приобщаващото образование. Именно тук трябва да бъдат насочени и усилията на една бъдеща кампания, която да даде много повече яснота за начина, по който протича процеса на приобщаване, неговият смисъл и ефекти за всички деца в класната стая.
3. Очакванията за позитивни ефекти от приобщаващото образование споделят 88% от родителите, докато страхове – 61%². Очакваните позитивни ефекти за децата са свързани с развиване на умение за общуване с „различни“ хора (56%), умения за разбиране и приемане на различието (52%), полза за всички деца в класната стая от въвеждането на разнообразни методи и подходи на обучение (31%).
4. Основните страхове, са свързани с гарантиране на реда и безпроблемното осъществяване на учебния процес (опасения от взаимни наранявания, поява на криза в присъствието на другите деца, умение на учителя да осигурява еднакво внимание на всички деца или умения на останалите деца да общуват с детето със специални потребности). Сред изразените опасения е и потенциалният риск наличието на дете със специално образователна потребност да забави темпото

² Съвсем естествено част от родителите споделят едновременно както очаквания за положителните ефекти от приобщаващото образование, така и някои от страховете.

и да свали нивото на класа. Всеки един от тези страхове обаче се споделя от между една четвърт и една трета от интервюираните родители.

5. Изразените страхове не доминират и не се отразяват съществено на цялостното благоприятно отношение към приобщаващото образование. Те обаче могат да се активизират и да се усилят, ако процесът на приобщаващо образование не бъде достатъчно обезпечен и не протича гладко.
6. Подкрепата за различни мерки, които да бъдат реализирани с оглед обезпечаване на процеса на приобщаващо образование е много висока. Родителите на деца в норма категорично подкрепят като много важни предварителните условия, които биха гарантирали успешна реализация на принципите на приобщаващото образование в училищна среда. Изследването показва, че **първо**, всички тествани мерки получават висока подкрепа (средни оценки 4 и над 4 по петстепенна скала) и **второ**, подкрепата за всички инициативи, които са свързани с подготовка и обучение на учителите е много висока: осигуряване на помощни средства и материали, подкрепа от специалисти и осигуряване на ресурсни учители, създаване на приятелска среда в класа.
7. За да бъде продължен успешно процесът на приобщаващо образование трябва много внимателно да бъдат взети предвид нуждите на учителите от допълнително ресурсно подпомагане и цялостна подкрепа и обезпечаване на процеса на приобщаващо образование. Към момента родителите на децата доста категорично заявяват, че за да бъде осъществявано приобщаващото образование учителите трябва да бъдат добре подготвени, да получават подкрепа от специалисти и да имат подходяща за целта материална база, включително помощни материали и средства и наличие на ресурсен учител. Не без значение са и усилията за насърчаване на подкрепяща и приятелска среда между всички деца в класа, промяна на нагласите на родителите и учителите към различието, наличие на информация и прозрачност за това как ще протича процеса на приобщаване и обучение на деца със специални образователни потребности и самата подготовка на тези деца за преминаване към масовото училище.